

تاریخ عثمانی انجمنی

۱ کانون اول
۱۳۳۰

پنجی سنه
نومبر ۲۹

مجموعه سی

صقولی محمد پاشانك اوائل احوالی و عائله سی حقنده

بعض معلومات - جواهر المناقب

معلوم اولدینی اوزره صقولی طویل محمد پاشا دولتمرك اك بيوك واك معروف رجالدندر . ترجمه حاله و مسلك سياسته و دولتيه ايفا ايلديكي خدمات بر كزیده به دائر كتب توارينه بر خيلي تفصيلاته تصادف اولتور . بز آنلری تکرار ايتمه جکزه. اوائل احوالی و صورت نشئي و عائله سی حقنده دسترس اولديغيز بعض معلوماتی نقل ایده جکرکه مورخلر اکثريا رجالك بوصفحه حياتنه التفات و عطف اهميت ايتيموب پاك خفيف کچمشار و تحقيقنه بيله لزوم کورمه مشلدر .

ماخذمن جواهر المناقب اسمنده بريازمه رساله در [۱]. بودین والیسی مصطفی پاشانك امريله اسلوب قدیم منشیانه اوزره یازلمش بر مدحیه در . ممدوح مشارالیه مصطفی پاشادر . انجق مصطفی پاشا صقولی محمد پاشانك عم زاده سی اولغله مؤلف کتاب مناسبت دوشیره رك صقولی عائله سندن و محمد پاشانك صورت نشئندن ده بحث ایتمشدر . کتابك زمان تألیفی صقولی محمد پاشا صدارتیه مصادفدر . مؤلفی رساله ده اسمنی ذکر ایتیمور سه ده شفیق اقتدی نامنده بر ذات اولدینی بعض کتب ظهرنده کورلمشدر . شفیق اقتدینك ارکان مأمورین ولایتدن بری اولدینی ظن اولتور .

[۱] رساله مذ کوره رفقای محترمه دن علی امیری اقتدینك کتبخانه سندن استعاره ایدلشد .

جوامع المناقبك سبب تألیفی حقنده قارئین کرامه بر فکر حاصل اولوق
ایچون مؤلفك یازدینی مقدمه اختصاراً زیرده نقل اولمش و سلیقه‌سنه نمونه
اولوق اوزره برقاچ فقره‌سی معترضه ایچنده عیناً ایراد قلمشدر .

« صدر صفه صدارت بدر سپهر وزرات فارس میدان شجاعت حارس
های عدالت وزیر آصف مکان آصف سلیمان نشان بالفعل و زارتله لواء
بودین حافظی اولان مصطفی پاشا حضرتلرینک اقصای مرام و مهم مالا
کلاملری بوایدی که: بر مقتضای شیوه قدر خدمت دولته صور کونا کونا ایله
علی الدرجات قطع مراتب ایلیرک له الحمد والمئه الیوم غایت ارتقاع اولان منصب
والای وزارتله واصل اولدم و دین و دولته برخیلی خدمت لریافا و ناجیزانه بعض
مآثر مبروره و حسنه اقامه عنایت باری بنی موفق ایلدی. بوندن بویله
احوال المزجرج غدارک کردش بیقرارینه تابع اوله جقدر [۱] فردا بیلنه بمن
قالدی که بو عالم نسیان عالمی اولدیفندن نیجه آثار کزیده مرور ایام ایله
اونودولوب کیتیش و ماضی معلوم قلم تصرف مورخینه کچمه دن صیفه
مجهوله منقلب اولیور مشدر؛ بناءً علیه استقبالک مجهولیتدن زیاده ماضینک
محکومیت کنا میسی بادی ازیادی تلخکامی اولیور. حادثات گذشته ک
اخلافه منسی قالمسنی روا کور میورم. وقایع حیاتی رشته سطوره دیزدیره رک
سبحه اذکار کبی اولاد و احفاده یادکار براتنه برشوق درونی بنی سوق ایللیور.
پاشانک بو اوزوی قلیسی مراحل و قائنده نمایان ایدی. نهایت بکا
خطاب ایدوب دیدی که « اما بودینک اداسنه اقدام و بومهمک ایفانه اهتمام
ایلر بر اهل هنر و بر مرد سخن ور بولم یوب نوعروس مقصود قناع امتناعده
مخفی و زاویه ازواده منزوی اولمش ایدی حالا بورأیی واجب و بوامری
مناسب کوریرم که حسب المقدور کند خدمته یل بفلا یوب ذمت همتکه
لازم درکه بو خصوصک حصولته قیام ایده سین و بومهم ضرورینک اتمامه
اهتمام کوستره سین. انشاء الله تعالی امید درکه بو عذر ای مرام منصفه اهتمامکده

[۱] مشارالیه مصطفی پاشانک مقتولاً وفات ایتدیگی معلومدر .

صقوالی محمد پاشانک اوائل احوالی وعائله سی حقنده بعض معلومات ۲۵۹

جلوه کراولا وبومیوه سکرین شجره تربیتکده کالان بولا وزاده طبعک
صحیفه روزکارده برقرار اولوب مانند خلف سعادت منقبت خیره یاد
اولمه که باعث وعلت اولا ... »

بوخطابه اعتذار صددنده جواب ویردیکمده پاشا رنجیده اولدی
وبهمه حال وقایع واحوالنک طرفدن قلمه آلمی خصوصنده ابرام
ایلدی . رد ایتمکی موافق ادب بولدم ومستنداً بتوفیقہ تعالی اشبو
رساله بی یازمغه مباشرت ایتمدم .

« دانش اندوزان جهان ومعرفت آموزان ارباب عرفان وریشان
دیوان فضیلت وصدر نشینان ارکان حسن سیرت اولان فضلاى زماندن
مأمول ومشول اولنورکه بوقفیر ناتوانک ارقام عجز نشانه عین لطف
واحسانله ناظر اولدقلرنده صورت سهو وعبارات خطا ظاهر وپیدا
اولورسه حسبالمقدور دامن لطف واغماضله سار اولوبجانب عیبه ناظر
اولمیلر اگرچه زمانه ده مشک ازفره سیه رودر دیوبهانه
آرادرلر وحسن جمال وصباحث باکماله حسن یوسفه تمثال دخی اولورسه
دوزمه صورتدر درلر اهل انصاف » هزار عیب ایچنده برهنر بولسلر
دیده اعتبارلری نجق اول هنره منعطف اولور .

*
**

صقوالی محمد پاشانک مولدی بوسه لوانه تابع صقول نام قریه درکه
یرلیر لساننده « آشیانه شاهین » معناسنه ایمش . آلت طرفدن لیم
اسمنده بر ایرماق جریان ایدر . مجراسی کنارلرنده نیجه کویلر مبنی اولوب
اراضیلری بوایرماغک صویندن مستفیض ومستفید اولمقده در .

خدمت سرای خاصه ایچون اطراف بلاددن غلامان دوشیرملک
اول عصرک ایجابات قانویه سندن ایدی وبوسه ایالتدن دوشیریلن غلامانک
استعداد فطریلری مجرب اولوب بونلر بین الاقران تمیز وخدمت پادشاهیده
تعیز ایده کلدکلری امثالی دلالیه ثابت ایدی . عهد سلطان سلیمان قانونیده

ارکان سعادت یایا باشیلری زمرہ سندن یشلجہ محمد بک [۱] کہ رکاب
 ہایونندہ طائمش صاحب نفوذ بر مرد ہوشیار ایدی؛ دوشیرمہ خدمتیلہ
 بوسنیہ مأمور قلمش ایدی. میرمومی الیہ علی الاصول داخل قطعہ دہ
 کشت و کذارلہ معروف عائلہ اولادندن خدمت پادشاهی بہ قابل غلامان
 تحریرسندہ ایکن صقول قریہ سندہ صقولویک نام کسہ نک اوغلنی کوردی
 وپدرندن آتی ایستدی. پدرینک عقلی باشندن کیدوب چوجغنی صاقلادی
 ورد و اخفا الیہ قورنارمق چارہ سنہ برتدیر دہا علاوہ ایلدی شویلہ کہ
 چوجغک برکشیش دایسی وارایدی، علم و دانش و ثروت و بسیاری ایلہ اول
 حوالیدہ مشہر ایدی. یشلجہ بکہ چوجغک بدلی اولمق اوزرہ مال فراوان
 تکلیف ایتدی، لکن ارباب استقامتدن اولان یشلجہ بک دامن عفتی
 آلودہ ایتیوب پارہ بی قطعاً رد ایلدی و عائلہ افرادینی طائلیقلہ قاندرمق
 ایچون انواع وعد و نصیحتدہ بولندی. ایتدی کہ ای نادانلر و ای ہاویہ
 ضاللتدہ مہمانلر، یلمز می سز کہ بوفرزند مستمند خدمت پادشاہیلہ
 ارچند اولوب بی شہر رعایت سلطانیلہ سعادت جاودانی بہ واصل اولدقہ
 ہر بریکوز غنای ابدی و سعادت سرمدی بہ نائل اولسہ کوز کر کردہ
 بوہای دولت کہ باشکوزہ قوندی دست جہالئلہ اوچرمک و بوکاربان
 سعادت کہ سرمزل خاندانکوزہ نزول ایتدی افکار حماقتلہ کوچرمک،
 خانمانکزی کندی الکزلہ سوندیرمکدر. اوغلکزک عظم استقبالی ناصیہ سندہ
 نمایان اولقدہ در. قرب سلطنتدہ و خدمت ولی نعمتدہ بک بیوک مقاماتی
 حائز اولسی مأمول و مستدلدر ار باشندن دولت اوراق دکل
 قدر یاور اولانہ ابواب کنوز فیوضات کشادہ در پیروک زمانندہ
 پایمال دوران اولورسہ کز دستگیر کز اولور
 والحاصل کرک یشلجہ بک القا آتی عمر سی اولہ رق و کرک اوغللرینک

[۱] بو ذات بالاخرہ دفتر دار ورئیس الکتاب و نشانچی اولان مشہور رمضان
 زادہ محمد چلبی در. نشانچی تاریخی آنکدر.

مقوللی محمد پاشانک اوائل احوالی و عائله سی حقنده بعض معلومات ۲۶۱

قورتاریله میه جفته عقللری ایره رک پدر و خویشانی خواه و ناخواه چوجنی
کیزلدکلری یردن چیقاروب تسلیم ایلدیلر. یشلجه محمد بک (بیت)

عدوی زاغ الندن بر تَرَرُو [۱] شیوه کار آلام

دخی بن شاهباز عشق اولدن برشکار آلام

دیوب اول یاورى شاهینی یواسندن آلدی و کرک آنی و کرک قبائل
معروفه دن دوشیردیکی قرق نفر غلامی معیتدن مناسب کیسه لره ترفیقاً
ادرنه یه کوندردی. صقولویک اوغله ایی باقلمسنى بالخاصه توصیه ایلمشدی.
بوچو ققلر ادرنه یه وصول بولمقدن سلطان سلیمان خان قانونی
ادرنه ده بولنیورلر مش؛ حضورلرینه قبول ایدوب و بکنوب ادرنه سرایه
قید اولملرینی اراده بیوردی. محمد تسمیه اولنان صقولویک اوغلی
« برنجیه روزکار ادرنه ده سرای پادشاه کردون و قارده تحصیل اداب
و قانون و تکمیل علوم و قنون ایتدکدن سوکره رشک سلاطین زمان
و حسرة الملوك دوران اولان محیه قسطنطنیه ده واقع سرای عامر ده
کوچک اوده لره داخل اولوب آنده دخی لوازم خدمات پادشاهی
و مراسم آداب شهنشاهیده صبح و شام کال مرتبه اقدام و نهایت درجه ده
اهتمام کوستر دکده کنجور خزائن دولت استعداد شانلرینه معاونت
ایدوب ایچ خزینه یه آلمشیر ایدی » ایچ خزینه ده بر مدت خدمت
ایدوب و آداب و تربیه سی و استعداد و ذکاسیله قزان دینی توجهات درجه
درجه آرتوب صر مسیله رکابدار و چوقه دار و سلحدار و سرچاشکیبر
و کتخدای بویان جناب شهر یاری اولدی. سرای هایوندن طشره
چیقمسی باباروس خیرالدین پاشانک فاتنده یرینه قبودان پاشالق منصبینی
احراز ایله اولمشدر.

جواهر المناقبده سهر قید اولتمدیغندن صقولو محمد اغانک ادرنه سرایه
دخولی و آندن استانبول سرایه نقلی و ایچ خزینه یه چراغ اولسی و متوالیاً

[۱] تَرَرُو = سولون، ککک دیمکدر

رکابداریق و چوقہ دارلق و سلحدارلق و چاشنکیر باشلیق و قہوجیلر
کتخدانی منصبینہ و صولی تاربخلری مذکور دکلدر . اندرون هایونده
قطع طریق ایله کسب قدم و تعین ایدنلر طشره چیقماق تعبیرله متصرفلق
ووالیک کی مناصب بیرون ایله مکافات قلمق معناد اولمقین صاحب ترجمه
بروجه بالا قہودان دریالق ایله طشره چیقمشدر . الیوم سرقنادیمک اولان
سلحدار اغالر صوکره لری اندرون هایونک اک بیوک مأموری عد
اولمشلر ایسده اوتاربخلرده چاشنکیر باشیلر و باخصوص قہوجیلر
کتخداری سلحدارلرک فوقده صاحب منصب اولدقاری اکلاشیلیور .
صقولای محمد آغا سلحدار ایکن مملکتندہ کی عائلہ سی آرایوب
صوردرمشدر شویله کہ ؛ بوسه لواسی خراجی جمع ایچون مأمورایدیلن
احمد بک نام ذاتہ صقول قریہ سندہ اقربا و تعلق ساندن کینلر قالب
قالدیفنی تحقیق ایلمسی و برادرلری واریسه آنلری برابر آلوب استانبوله
کتیرمسی رجا ایلدی . احمد بک اول دیاره واردقده پدر و مادرینک
بر حیات اولدیفنی وایکی کوچک برادرلی دخی بولندیفنی اکلائیوب
سلحدار محمد آغانک امرلرینی آنلره تبلیغ ایتدی . والدہ سی خاتون
جوش و خروش ایدوب بیوک ارغلمک نارحسرتیلہ جکرم یاغمدہ ایکن
دیگر اولادلری یاغمدن ایرمام ، اما قرب دولندہ صاحب مقام اولمش
ویا اولہ جقمش بکانه ! قرۃ العینلرم چشم جهان بینمدن مہجور اولدقدن
صوکرہ کرک اولسونلر کرک پادشاه درلکیله دیرلسونلر اول جان آندن
جهان جملہ سی ہم قتمده یکساندر دیو آغلائیوب صیزلادی و تزدندہ
قالان ایکی اوغلنی کوندرمکہ راضی اولمدی . لکن احمد بکک سلحدار
آغادن آلمش اولدیفنی امر قطعی المفادہ کوزیاشیلہ قارشلی طور مق قولای
دکلدی ؛ جبراً آلوب کوتوررسہ کیم نہ دیسہ جک ایدی . بناءً علیہ
صقولیک عائلہ سی طویلانوب بینلرنده مشورت ایتدیلر و پدریله
اورتانبہ اوغلنی استانبوله کوندرمکہ و کوچوک اوغلنی والدہ سی تزدندہ

برافه رقی برینه سنآ و صورته آکا مشابه اولان عم زاده سنی اقامه یه قرار ویردی لر و عم زاده سنی مؤکداً تنیه ایدوب اصلنی کتم ایتنی و سلحدار آغانك كوچوك قرداشی یم دیمنی اوکره ده رك ذهنته یرلشد یردی لر. بوضورتله احمد بك سلحدار محمد آغانك بدرینی وایکی برادرینی - که بری عم زاده سی ایدی - استانبوله اعزام ایلدی . عم زاده سی بك كوچوك اولوب آت اوزرنده طوره مدیقندن اثنای راهده محافه یه قومیشلر ایدی .

سلحدار محمد آغا پدر و برادرلرینی کورمکه غایتله مسرور اولدی و آنره اکرام و نوازشلر ایلدی . بالطبع مملکتنده عائله مجلسنده ویرلن قراره مطلع دکل ایدی وایکینی دخی کندی برادرلری فرض ایلپور ایدی . بونلر سلحدار محمد آغا قولکنزك برادرلریدر دیو حضور پادشاهی یه چیقه رلدقده پادشا عالیشان هنوز سنلری مساعد و سرای عامر یه آنملری مناسب دکلدر بر مقدار غلظه سراینده تحصیل علوم و تکمیل رسوم ایله استعداد تام بولسونلر بعدده بوجانبده اولان خاص سرایه آنسونلر بیوردی . برمنطوق فرمان سلطانی بوایکی چوقق رقبوجی یه ترفیقا غلظه سراینه کونده ریلوب اول زمان غلظه سرای آغاسی احمد آغایه تسلیم قلندی لر . سر قوم قبوجی بونلر ك سلحدار محمد آغانك برادرلری اولدیننی و سرای عامر ده بالفعل اوده بانی اولان سنان آغانك اقرب اقربالرندن بولندیغنی احمد آغایه افاده ایلدکده احمد آغا اوز اولادی کبی تعلیم و تربیه لرینه مقید اولاجننی وعد ایلدی .

اورتانبجه برادری مصطفی تسمیه اولمشدی ؟ آزمدت صوکره غلظه سراینه مداوم ایکن وفات ایتدی . سلحدار محمد آغا برادرینك وفاندن غایتله متأثر و مکدر اولوب آنك محبتنی ده كوچوك برادرینه حصر و مصطفی اسمنی دخی اعطا ایلدی . ایشته جواهر المناقبك بمدوحی اولان بودین والیسی مصطفی پاشا بومصطفی در . مصطفی غلظه سراینده دلاکلك

و بر برلك صنعتلرینی تحصیل ایدهدرك و معامله سنده غایت سرت و بی رحم
اولان آغلاری احمد آغانك تویسیخ و مجازاته اوغرامیه رق ایکی سه صوكره
سرای خاصده كوچوك او طه به نقل اولمش ویدی سه اوراده قالمشدر .
عهد مزبورده سلحدار محمد آغا والده سنی دخی استانبوله كتیرتدی
و بشقه برادری اولوب اولمديغنی صورتی . والده سی كوچوك قرده سنی
صاقلادیغنه ندامته و آنك رینه عم زاده سنی كوندردیكندن طولای حجالته
دوشمكه برابر اعتراف موقوفه جبارت ایدمیبوب بشقه قرداشك یوقدر
جوانی ویرمشیدی . اما بعد بعد سلحدار محمد آغا حقیقت حاله واقف
اولدی و برادری طانیدینی و دائما اوزرندن نظر محباتی اكسك ایتدیکی
مصطفی آغای احضار ایله دیدی كه « سز خود بنم برادریم دكل بلكه عم
زاده ایمش سز نیچون بو خصوصده واقع اولان احوالك اعلامنده هال ایلدك
و كوچوك برادریمك هاویه كفر و ضلالتده قالماسین معقول كوروب غیر واقع
سویلدك » . بو سؤال اوزرینه مصطفی آغا غایتله محجوب و قصورینی
اعترافه مجبور اولدی . فقط سرد معذرت و استغفای قباحه ایدوب دیدی كه
« بن قولکی ارسال ایلدك لری ائنه ده حدانت سنم حسیله دائرة سداددن
دور اولمئین نیجه تمهید مقدماتله تهدید و هزار ایمان اغلاظله تنیه و تأكید
ایله دیلردی كه چهره رازدن نقاب احترازی دور ایتیم و عهد و حقوق
ترك ایدوب سرمزل عقوفه كیتیم حالا خطا پوش كرم كوش حضرتلرندن
رجا ایلر مكه بوجرایم ناملامی عفو بیوردر و احسان جلی و كرم
اصلی لرین بوبنده شرمنده حقنده مبذول كوره لر . »

سلحدار محمد آغا دخی « دنلوازلنه آغاز ایدوب بیوردیلر كه خاطر كه
نسنه كلسون . ینه سنی دخی برادریم بلورم و رعایت و حمایتكده سرمودقیقه
فوت ایتیبوب عهد سابق اوزره سنكه مقید اولورم » . مع مافیه سلحدار
محمد آغا كوچوك برادرینی دخی جلب و مرحوم ابراهیم پاشا سرایت
تسلیم ایلدی .

چوق زمان مرور ایتمه دن اودخی وفات ایتمش و صقول عائله اصلیه سنه منسوب کندیبی ایله مصطفی اغا قالمشدر . استانبوله کلن پدر و مادری حقندہ جواهر المناسقب مؤلفی هیچ برشی یازمیر، نه اولدیله نه وقت وفات ایستدیله آنلری بیلدیر میور [۱] انجق مصطفی اغا برادر معاملیه سی ایدن عم زاده سنك لطف و حمایه سنه دائما مظهر اوله کلمشدر دیور . مصطفی اغا شهزاده سلطان محمدك ارتحالی سنه سی کوچوك اوطه لر دن خزینه اوطه سنه کچمش و برمدت بربر باشلیق خدمتیه بکام اولمشدر و القاس میرزا سبیله وقوع بولان ایران سفرها بوننده معیت شهر یاری به داخل اولمشدر . پادشاه حضرتلرینه بالفعل خدمتی یدی سنه در .

سفر مذکور دن عودتده و صقوالی محمد پاشانك روم ایلی بکلبکلیکی اوآننده کندی استدعاسی اوزرینه اوتوز اوچ اقیچه سپاهی علوفه سیله طشره چیقهرق مشار الیهك التماس و معاوتیه بوسنه لوانسه تابع بروت قاضیلغنك جمع جزییه سنه مأمور قلتمش و بو بهانه ایله صلہ رحم ایلیه رك قریه سنده خویشان و جیراننه انعام و احسانلر ایلیه رك آنلری ضیافت اسلامه دعوت ایلمشدر . کرک صقوالی محمد پاشانك کرک عم زاده سی مصطفی اغانك بقیه احوالی یازمق صددمزك خارجنده اولغله مقاله مزری بوراده کسک .

عبدالرحمن شرف

[۱] صقوالی محمد پاشا بوسنده تأسیس ابتدکی بروقنه پدری زعمادن و اشراقدن جمال الدین سنان بکی متولی نصب ایلدیکی حمیدیه کتبخانه سنده موجود بر مجموعه ده مقیددر .